

Eötvös Loránd – emléktúrák

Fényképes beszámoló

KISS J.

Összefoglalás

Eötvös Loránd tevékenységének elismeréseként gróf Apponyi Albert kultuszminiszter jelentős állami támogatást biztosított Eötvös gravitációs témakörben folytatott kutatásainak finanszírozására, s ezzel lehetővé tette a Magyar királyi báró Eötvös Loránd Geofizikai Intézet (később Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet, röviden ELGI¹) megalakulását 1907-ben.

Az ELGI – Eötvös geofizikai kutatóintézete – 2012. április 1-jéig (~105 évig) létezett és végezte az országban a geofizikai méréseket, gyűjtötte és kezelte az országos adatbázisokban a geofizikai adatokat, geofizikai módszertani fejlesztéseket folytatott, geofizikai műszereket épített. Mellesleg az ELGI ápolta az Eötvös-hagyatékot is (személyes tárgyakat, műszereket, mint pl. az eredeti Eötvös-ingákat, dokumentumokat, feljegyzéseket, leveleket és archív fotókat, sztereo-diapozitívokat a XIX. század második felének világáról). Ennek köszönhető, hogy 2019-ben, Eötvös Loránd halálának 100. évfordulóján ezek a tárgyak, adatok és kultúrtörténeti relikviák rendelkezésünkre állnak.

Az ELGI mint alapítónk kutatóintézete, a Magyar Geofizikusok Egyesülete (MGE) és az Eötvös Alapítvány együtt próbálta megőrizni az ország nagy tudósának kutató eszmeiségét, elméleti munkásságát, szakmai és tárgyi em-

lékeit. Ennek a kegyeleti munkának egy kis szelete volt az Eötvös-emléktúrák megszervezése (amelyhez más egyesületek is kapcsolódtak, vagy amellyel párhuzamosan más szervezetek is folytattak hagyományőrző megemlékezéseket). Cikkünk az Eötvös emlékére megtartott túráinkat, illetve annak előzményét mutatja be.

Előzmények

Mielőtt az Eötvös Loránd Emlékgyűjtemény a mai helyére került volna az ELGI (ma MBFSZ) székházba, a hagyaték anyagait az ELGI Tihanyi Obszervatóriuma őrizte. Már a 80-as években született elképzelés arra vonatkozólag, hogy az Eötvös-hagyatékot a nagyközönség számára is elérhetővé kell tenni. A Tihanyi Obszervatórium nagy épületében volt is tér egy ilyen emlékhely kialakítására. Ebben az időben a hagyaték egyik kezelője *Körmendy Alpár* keresett meg minket a céllal, hogy a hagyatékban szereplő nagyszámú diapozitív helyszínét, amelyek Eötvös Loránd és lányai (Ilona és Rolanda) Dolomitokban tett hegymászó útjai során készültek, próbáljuk meg beazonosítani. Hol készültek, mit mutatnak be ezek a képek – ezekre a kérdésekre kerestük a választ. Közülünk többen akkorra már sokadszor jártak, pontosabban másztak hegyet a Dolomitokban, így nem volt ismeretlen számukra a hegység és környéke.

1. ábra. Eötvös Loránd által a Dolomitokban készített diapozitívok a lányairól (Ilona és Rolanda), valamint a tiroli hegyvezetőkről (eredeti Eötvös-diapozitívok részletei)

¹ ELGI jogutódja 2012 áprilisától az MFGI, 2017 júliusától az MBFSZ – neves alapítónkat és névadónkat elveszítve...

Egy téli napon leutaztunk² Tihanyba, és az Observatóriumban két napig rendeztük a diákat, különválogatva, hogy melyek a hegymászó képek, s azok hol készülhettek. Alpár arra is megkért minket, hogy készítsünk egy „hegymászó” posztert (tablót) Eötvös alpinista emlékeiből, amelyet az Eötvös Múzeumban is elhelyeznének. Készült is egy lista és egy bemutatóanyag, de a sok archív, klasszikus tárgy – bútorok, festmények, főúri tárgyak és a kor csúcstechnológiájával készült Eötvös-műszerek – mellett nem nagyon volt helye az akkori szerény lehetőségekkel elkészített poszternek, így nem is került kiállításra.

A képek rendszerezése azonban nem hiába történt, mert később az ELGI támogatásával *Kis Domonkos Dániel* által szerkesztett „A csúcson – a hegyek szerelemese báró Eötvös Loránd”, „Báró Eötvös Loránd a tudós fotográfus” és „A természetszerető Eötvös Loránd” című könyvekben ezeket a képeket felhasználták (Kis Domonkos 1998, 2001, 2017).

Nagy elődünk élete, tevékenysége (a szakmai szemponton túlmenően), a sok hegymászó képpel – rajtuk a hegymászó Eötvös és lányai, valamint a helyi hegyvezetők és a Dolomitok szépsége (1., 2. ábra) – ránk is hatott. Hát valahogy így kezdődött...

2. ábra. A Dolomitok egyik gyöngyszeme a Drei Zinnen (Tre cime di Lavaredo) hegycsoport

(A továbbiakban megjelenő fotók egy része még a digitális világ előtt készült – ezt sokan már meg sem érthetik – ezért a minősége nem a legjobb, amiért elnézést kérünk!)

Eötvös Loránd, a hegymászó és a fényképész

„Eötvös Loránd magánéletének ezt a több mint öt évtizedes élményekben, tanulságokban és kalandokban gazdag részét mélyszéles titokban tartotta. Túrúit nem publikálta soha, mert ez legszentebb magánügyének számított.” (Bucsek, 1969)

Levelezései, a „Lila-notesz”, a „Fekete-notesz” és a dia pozitívok azonban halála után megőriztek számunkra érdekes részleteket a hegymászó tudósról (Kis Domonkos, 1998, 2001, 2017).

² Balog György[†], Csathó Bea, Gulyás Ágnes, Kiss János

„Hiába mindig vonzó a nagy és még vonzóbb a nagyobb, ezért aki dombra hágott, hegyre kívánczik, s aki hegyen volt, az égbetörő sziklába kapaszkodik” (Eötvös Loránd). A tudományban is ez volt a hozzáállása, lépésről-lépésre haladva küzdötte le az akadályokat, és érte el világraszóló eredményeit.

„Az akrobatikus alpinizmus (magyarul sziklamászás) 1860 körül született meg az Alpokban. Előtte csak ismeretlen hegyi vadászokról tudunk, akik ezekbe a magasságokba felmentek. Az igazi és rendszeres hegymászások megszakítás nélküli sorát azonban a német Paul Grohmann nyitja meg, aki 1863. augusztus 9-én a hegylakó Francesco Lacedellivel felmászott a Cortina fölötti 3244 m-es Tofana di Mezzo hegyre.” (Degregorio, 1943).

„Eötvös Lorándot, már 1866-ban a Dolomitokban találjuk, ahol többek közt megmássza Európa második legmagasabb csúcsát, a 4638 m magas Monte Rosát. Visszatérve ezt írja édesapjának: »...feléledve testben és lélekben, érzek magamban erőt az élet fáradtságaival szembezállni.«

Ezt jelentették neki a hegyek 18 éves korában, melyek ezután is, élete végéig erőt adtak neki, és segítették őt harcaiban.

Eötvös egyike volt a magyar triásznak, mely a hegymászás klasszikus korában a külföldiekkel teljesen egyenrangú volt, s akik hegymászó körökben ismertté tették a magyar nevet, és mindörökké fémjelzik a magyar hegymászt. Eötvös Loránd, Déchy Mór és Jordán Károly volt ez a három kiváló hegymászó. Érdekes, hogy mindhárom tudós, akadémikus, s az ifjúság barátja és nevelője volt. Jordán a Magas-Tátra, Déchy a Kaukázus, Eötvös pedig, a Dolomitok nagy feltárója... (Itt meg kell még említeni még két hegymászó kortársat, Zsigmondy Emilt és Jankovics Marcellt, akik az Alpokban váltak híressé.)

Hegymászó működéséről pontos mérleget alkotni nem lehet. Óvatos becslés szerint magashegyi túráinak száma 500-ra tehető. Legkevesebb 110 önálló csúcsot mászott meg. Első mászásainak száma – ha a hágókat is beleszámítjuk – kb. 25–30 lehetett. Körülbelül ugyanennyi csúcsra mint második, harmadik vagy negyedik jutott fel. Ő maga mondta el egyszer, hogy a Croda da Lagót, a Zinnéket és a Sorapist 15–15 alkalommal mászta meg, a Monte Cristallót 19-szer” (Bucsek, 1969).

„Eötvös útjai során rengeteget fotózott, főleg sztereoszkopikus képeket készített, amelyeken a térbeli hatást azal fokozta, hogy ugyanazt a vidéket két, egymástól néhány méter távolságra lévő helyről is lefényképezte, és a képeket egymás mellé másolva sztereoszkópban szemlélte. A hagyatéka összesen 1880 db felvételt tartalmaz, melyeknek többsége sztereó. A felvételeket nem mindet Eötvös készítette, de közülük kb. 1100–1200 db feltételezhetően Eötvös nevéhez fűződik. Sajnos az üveglemezek minden rendszerezés nélkül maradtak ránk, egy részük a sok hanyatttás közben megsérült. Ahhoz, hogy a felvételek rendszerezését megkezdjük, valamennyi felvételt sorszámmal kellett ellátnunk. Ezután következhetett a szinte megoldhatatlannak látszó feladat, a képek azonosítása. A felvételek egy kis hányadánál nem okozott gondot az azonosítás, mert ma-

gán a dián van feltüntetve annak tárgya, vagy az valahol már megjelent nyomtatásban, a helyszín megjelölésével. A képek túlnyomó részét utólag próbáltuk meg azonosítani. Ebben a munkában hegymászó kalauzok, útikönyvek, képeslapok, fényképek, videofelvételek és térképek sokaságára támaszkodtunk. A legjelentősebb azoknak a személyeknek a hozzájárulása volt, akik maguk is aktív hegymászók, és túráik során bebarangolták a Dolomitokat: *Balog György³, Csathó Beáta, Gulyás Ágnes, Kiss János, Körmendi Alpár, Szabó Zoltán*, az ELGI munkatársai, *Kis Domokos Dániel, Mészáros János, Mészárosné Kis Ágnes*, az Országos Széchenyi Könyvtár munkatársai, valamint *Székely Kinga* barlangász és *Neidenbach Ákos* hegymászó.” (Szabó, 2015).

Alapítónk emlékére

1989-ben Eötvös Loránd halálának 70. évfordulója alkalmából fogalmazódott meg az ötlet, hogy az olaszországi Dolomitokban, ahol Eötvös aktívan pihent (túrázott, hegyet mászott és fényképezett), s ahol több „első mászása” volt, amit 1902 óta egy hegycsúcs neve is bizonyít (Cima Eötvös, 2837 m), emléktáblát helyezünk el. Az első ötlet a csúcson történő elhelyezés volt, de arra gondoltunk, hogy oda csak kevés ember (főleg hegymászó) jut fel, mivel egy része alpin technikát és biztosítást igényel, ezért inkább a csúcs alatti nyeregben (Forcella Della Neve, 2620 m, 3. ábra) lenne jó helye, hogy a jelzett turistaúton arra haladó túrázók lássák és emlékezzenek meg az egyik legnagyobb magyar természettudósról és hegymásóról. A háttérben sokan megmozdultak az ötletre, segítettek a terv kivitelezésében, aminek az Eötvös Múzeum elkészítésén túl végül három fő célja lett: emléktúra az Eötvös-csúcs-hoz, emléktábla felhelyezése a nyeregben és később egy internetes virtuális Eötvös Múzeum³ elkészítése, amelyben a tudós, a magánember és a hegymászó is megjelenik.

Az Eötvös Loránd Geofizikai Alapítvány (ELGA) és az ELGI megfinanszírozta az emléktábla előállítását, az ELGI finommechanikai műhelye elkészítette a négy nyelvű (magyar, olasz, német és angol) feliratot az emléktáblán. Mi pedig ELGI dolgozók, valamint a Magyar Hegymászó Klub és a Magyar Barlangász Szövetség tagjai, vállaltuk a felhelyezés „fáradalmait”.

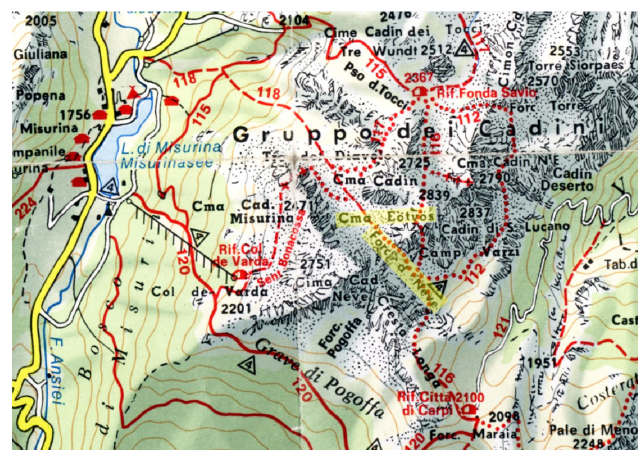
Sajnos a szervezés, az emléktábla elkészítése időt igényelt, és 1989-ben kicsúszttunk a „mászószezon”-ból (az idő, amikor a hágó és a csúcs hó- és jégmentes, azaz a tavalyi hó már elolvadt és az idejé még nem esett le). A túra és a tábla elhelyezése ezért átcsúszott 1990-re.

1990. évi első emléktúra (ELGI)

A kiutazás két részletben történt. Először egy kis csoport⁴ ment ki (5., 13., 14. ábra), akik felmérték a helyet, a megközelítés nehézségeit (pl. milyen nehéz a csúcsra vezető

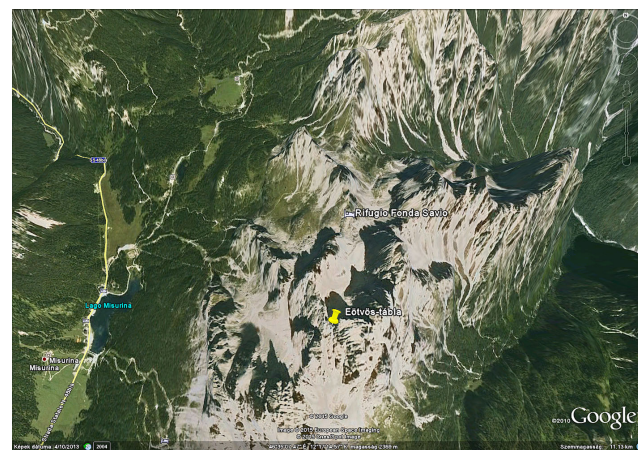
³ A *Sörös László* által készített „Virtuális Eötvös Múzeum” hosszú ideig elérhető volt az ELGI és az MFGI honlapján – az MBFSZ honlapján pillanatnyilag nem érhető el, de reméljük, hogy megújulva visszakérül.

⁴ *Csathó Bea, Balog György³, Gulyás Ágnes, Kiss János*

3. ábra. A Misurina-tó és a Cadin-csoport térképe, az Eötvös-csúccsal (csillag) és a Forcella della Neve hágóval (mindkettő sárgával kiemelve)

sziklamászó út), ők vitték fel a táblát, kötőanyagokat, a kifizető-berendezést és felhelyezték az emléktáblát a Forcella della Neve hágó sziklafalába. Ők valamilyen szinten hegymászással vagy barlangászással foglalkoztak (ez szakmai ártalomnak számít földtudományi körökben). Ez volt tehát a technikai megvalósítás túrája.

4. ábra. A Cadin-csoport az Eötvös-emléktábla helyével a Google Earth térképén

5. ábra. Misurina-tó parkolója, az indulás és az érkezés helye (1990/1) (Csathó Beáta, Kiss János, Balog György³, fotó: Gulyás Ágnes)

Az Eötvös-csúcs elérésének útvonala („geofizikus út”) a következő (képekkel illusztrálva):

1. Gépkocsival a Dolomitokbeli Misurina-tó (3., 5. ábra) parkolójáig;
2. Innen a 118-as turistajelzésű hegyi ösvényen (3. ábra) gyalogosan a Rifugio Fonda Savio menedékházig (6. ábra);

6. ábra. Rifugio Fonda Savio menedékház (2367 m)

3. A menedékháztól gyalogosan lehet felkapaszkodni a Forcella della Neve hágóba (7., 12., 17. ábra), ahol a nyeregben megtalálható az emléktábla;

7. ábra. Forcella della Neve – út a hágóba a Rifugio Fonda Savio menedékháztól (1990/2) (Kiss János, Tatai József, Kutassy Bori)

8. ábra. Szusszanás a hágóban (2620 m) gyönyörű panoráma mellett (1990/2) (Gulyás Ágnes, Deutsch Judit, ???, Detzky Gergely, Varga Péter, ???, Balog György†)

9. ábra. A hágótól KÉK-re beszállás a sziklamászó útba (a repedésben a kötél és a mászó)

10. ábra. A sziklagörgeteges kémény (folyosó) vezet közvetlenül a csúcs alá

11. ábra. A mellécsúcs a csúcskereszttel (Scholtz Péter, Sárhidai Attila, Detzky Gergely) és a főcsúcs (Gulyás Ágnes, 1990/2)

4. A hágóból (8. ábra) először meredek sziklán (9. ábra), majd egy törmelékletőn történő traverzálassal és végül egy sziklagörgeteges kéményen (10. ábra) keresztül lehet felmászni a csúcs alá;
5. A csúcsra (11. ábra) egy kisebb függőleges falú 3-4 m magas sziklatömb megmászásával lehet feljutni. Kettős csúcs van, de csak az alacsonyabbikra lehetett a „csúcskeresztet” felállítani.

A csúcs megmászását helyenkénti kiettsége, meredeksége miatt csak hegymászásban jártas embereknek ajánljuk. A csúcs és környéke meglehetősen törmelékes, felap-

12. ábra. Visszatekintés a Forcella della Neva hágóba vezető útvonalra (1990/1) (Balog György[†])

rózódott mészkőből/dolomitból áll, amint azt a képek is mutatják, ezért még tapasztalt mászóknak is veszélyes.

A 12. ábra az egyik meredek szakasz leküzdése után visszatekintve mutatja a völgyet, ahol még „sétálva” fel lehet jönni egészen a nyeregig – bár egy rövid vasalt út (kapaszzkodó láncsal felszerelve) van közvetlenül a hágó alatt azért, hogy havas időben is biztonságosan át lehessen jutni a hágón.

1990. évi második emléktúra (ELGI)

Második kiutazáskor, szintén 1990-ben, az első csapat összetétele kibővült,⁵ elsősorban ELGI dolgozók jöttek, de bevettünk bárkit, akit érdekelt és szeretett volna eljönni, hegyet mászni és megkoszorúzni az emléktáblát és leróni tiszteletüket az ember, a tudós és a hegyászó példakép,

13. ábra. Előkészületek a tábla felszereléséhez a hágóban (1990/1) (Csathó Beáta, Gulyás Ágnes, Balog György[†], fotó: Kiss János)

14. ábra. Az emléktábla leleplezése (1990/1) (Gulyás Ágnes, Balog György[†])

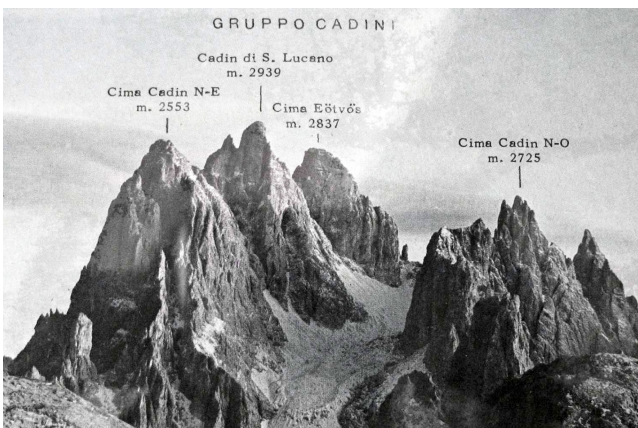
⁵ Csathó Bea, Balog György[†], Gulyás Ágnes, Kiss János, Tatai József, Detzky Gergely, Sárhidai Attila, Kutassy László, Kutassy Bori, Deutsch Judit, Scholtz Péter, Varga Péter, Kruppa Attila...

15. ábra. Az Eötvös-emléktábla négy nyelvű felirattal a csúcs alatti nyeregben a 2007. évi koszorúkkal

16. ábra. A magyar nyelvű felirat szövege a Forcella della Neve hágóban

17. ábra. A Cadin-csoport és a Forcella della Neve hágó a Cima Eötvös és a Cima Cadin N-O között (az emléktábla az Eötvös-csúcs és a hágóban az Eötvös-csúcs oldalában „sziklatű”-vel szemközt található)

18. ábra. Az Eötvös-csúcson elhelyezett „csúcskereszt” felavatása (1990/2) (Balog György†)

19. ábra. Völgyecsoport és csúcsecsoport még együtt a nyeregben (1990/2) (Kutassy László, Tatai József, Deutsch Julka, Kutassy Bori, Sárhidai Attila, Scholtz Péter, ???, Gulyás Ágnes, Szabó Péter, fotó: Kiss János)

azaz Eötvös Loránd előtt. Két csoportra oszlottunk, a völgyecsoport, akik jó nagy kirándulásként a Dolomitokban csak a hágóig jöttek fel. A másik csoport a csúcs-csoport volt, akik vállalták a sziklamászás veszélyeit, és egy kis alpin technikával, hegymászó felszereléssel és felső biztosítással megtámogatva egészen a csúcsig feljöttek (20. ábra).

20. ábra. Csúcs-csoport a csúcson (1990/2) (Csathó Beáta, Balog György†, Tatai József, Kutassy László, ???, Sárhidai Attila, Kruppa Attila, Scholtz Péter, fotó: Kiss János)

1994. évi emléktúra (Téry Ödön Baráti Társaság)

Erről sajnos nincsenek részletes információink, de 1994-ben a Téry Ödön Baráti Társaság is helyezett el emléktáblát (21. ábra) a 75. éves évforduló alkalmából a hágóban.

21. ábra. A Téry Ödön Baráti Társaság emléktáblája a hágóban (75 éves évforduló)

1998. évi emléktúra (ELGI)

A második emléktúra és koszorúzás, még nagyobb csapattal⁶ történt (22–24. ábra). Mivel sokan voltunk, és közülünk is voltak, akik először szembesültek a hegy- és sziklamászással, így késő éjszakába nyúlt a túránk. A hágónál ráadásul a biztosítókötélből, amelyet a lefelé útra hagytunk a falban, valaki kivágott egy darabot! (???)

22. ábra. Csúcskereszt, emléktábla és Vértesy László a csúcson (1998)

⁶ Balog György[†], Gulyás Ágnes, Kiss János, Neduczka Borisz, Angyal László, Károly Terézia, Pápa Kinga, Prónay Zsolt, Vértesy László, Bucsi-Szabó László...

23. ábra. Ismét a csúcson, a tapasztalatok megbeszélése (1998) (Prónay Zsolt, Angyal László, Vértesy László, Kiss János)

24. ábra. Kicsit összetorlódtunk, a fotó kedvéért (1998. évi csúcscsoport) (Prónay Zsolt, Angyal László, Balog György[†], ???, ???, Pápa Kinga, Bucsi-Szabó László, Kruppa Attila, Vértesy László, Gulyás Ágnes, Károly Terézia, Kiss János, fotó: Neduczka Borisz)

Az utolsó emberek már sötétben ereszkedtek le, másnap kora hajnalban pedig, egy békés tehéncsorda (nem a lila fajtából valók) kolompolása ébresztett minket, akik jöttek üdvözölni a messzi tájról érkezett vendégeket. Dolomitok, alpesi tehének és kolompolás – mi kell még?

További emléktúrák

Az Eötvös-csúcsra és a Forcella della Neve hágóhoz később több túra is indult, kevésbé szervezett, illetve magánutak formájában (mint pl. 1995-ben a Komarnicki Hegymászó Klub tagjai és Balog György[†], Pápa Kinga, Gulyás Ágnes, Kiss János (25. ábra), vagy például 2007-ben az ELGI munkatársai: Vértesy László, Gulyás Ágnes, Füsü Balázs, Paszer György, Kutassy Borbála, Scholtz Péter stb.), amelyek keretében több intézeti munkatárs is felkereste a hágót (26. ábra).

2019. évi emléktúra (Magyar Turista Egyesület)

Eötvös Loránd halálának 100. évfordulóján a Magyar Turista Egyesület szervezésében (melynek elnöke most Schönviszky László, ELGI nyugdíjas) újabb túrára került sor az Eötvös-csúcsra.

25. ábra. Koszorúzás után újra a csúcson, főcsúcs (háttul) és a „csúcske-reszt” mielőtt a tábla felkerült rá (1995) (Kiss János, Balog György⁷, Pápa Kinga, fotó: Gulyás Ágnes)

26. ábra. 2007. évi koszorúzás szereplői a Forcella della Neve hágóban (Füsi Balázs, Paszera György, Kutassy Bori, ???, Vértesy László, Gulyás Ágnes, Balog György⁷, ???, Sdholtz Péter, ???)

A Schönviszky László által vezetett MTE-csapatot Toblach könyvtárának vezetőjével (Edith Strobl), az Eötvös-csúcson elhelyezendő emléktáblával és csúcsbejegyzési naplóval a 27. ábra mutatja. Küldöttségük az Eötvös-csúcsra szerelte fel az emléktáblát és egy geológát helyezett el csúcsnaplóval.

„Szeptember 11-én reggel a hóhatár 2900 m-en volt, így két csúcstámadó hegymászó (Vörös László⁷ és Elscholtz Gábor⁸) és egy segítőjük (Deák Krisztián) indultak el a Fonda Savio menedékházhoz (2350 m), majd tovább a csúcs alatti nyeregbe (Forcella della Neve 2620 m). A két mászó ekkor az ún. „geofizikus utat” választva 13:00-kor elérte a még mindig hófoltos Eötvös-csúcsot (2837 m), és megkezdték a sárgaréz tábla felszerelését, kézfűró vésővel lyukakat készítettek a tipliknek, majd csavarokkal és speciális ragasztóval rögzítették azt (28., 29. ábra). Azt követően magukhoz vették a régi csúcskönyvet, és az újat egy

⁷ MHEO – Magyar Hegymászó Oktatók Egyesülete

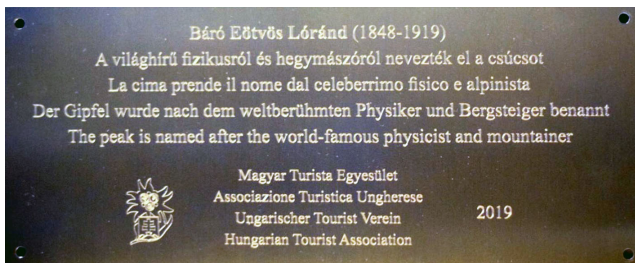
⁸ MTE – Magyar Turista Egyesület

27. ábra. Toblachi csoportkép

28. ábra. Az új csúcs tábla elhelyezése (Vörös László)

29. ábra. Az új, 2019. évi csúcs tábla

sziklarésben elhelyezték, majd megkezdték az ereszkedést. Közben 2 fő (Skultéty Miklós és Hadnagy Árpád) felmászott a hágóba, ahol még 1990-ben az ELGI geofizikusok elhelyeztek négy (magyar, olasz, német és angol nyelvű) rozsdamentes acéltáblát, amelyet megkoszorúztak. Az MTE csapatból 12 órára még öten feljutottak a Fonda menedékházig, míg a többiek (köztük 2 fő 80 év feletti(!)) kb. 2100 m-ig. Így mindenki ereje képessége szerint a maximumon teljesítette ezt az emléktűrárt” (Schönviszky 2019).

Az MTE jubileumi emléktúra résztvevői: Schönviszky László, Vörös László, Elscholtz Gábor, Deák Krisztián, Skultéty Miklós, Hadnagy Árpád, Dékány Judit, Kiss Péter, Dézsán Zoltán, Balázs Edit, Logodi Lászlóné, Tátrai Piroška, Zsemberly Lili, Schönviszkyné Gáldi Anna, Elscholtz Gáborné, Németh Szilvia, Bánszky Balázs.

30. ábra. Az AVS Section Toblach és a CAI Auronzo turisztiklubok által adományozott új Eötvös-csúcskönyv és tartódoboz (geoláda), a csúcscon egy sziklarésben, a régi helyén lett elhelyezve

A dél-tiroli Toblachban (Dobbiaco) kiállítás nyílt Eötvös Loránd 1875–1915 közötti sztereofényképeiből (forrás: Papageno, 2019. augusztus 19.)

Eötvös Loránd, a Nobel-díjra három alkalommal jelölt magyar tudós 42 nyarat töltött a Keleti-Dolomitokban. Schluderbachból (olaszul: Carbonin) kiindulva legalább ötszáz magashegyi túrát tett, és kéttucatnyi csúcsot elsőként mászott meg. A Cadini-Dolomitok második legmagasabb (2837 méteres) csúcsát még életében róla nevezték el. A két lányával, Ilonával és Rolandával sokszor együtt túrázó tudós („der ungarische Baron”) nagy tekintélynek és népszerűségnek örvendett a helybeliek körében.

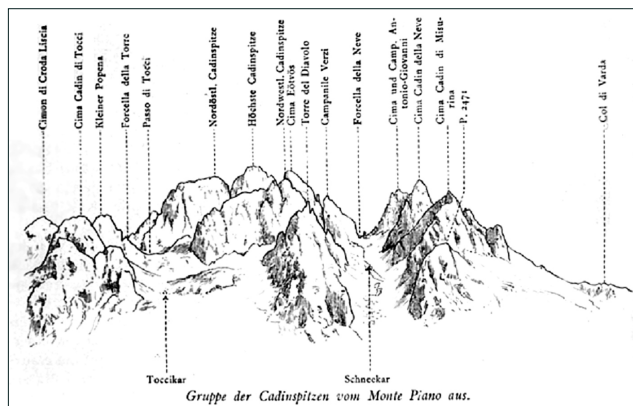
Schluderbach ma egy nagyobb községhez, Toblachhoz (Dobbiaco) tartozik. A helyi könyvtár vezetője, *Edith Strobl* (31. ábra) az Eötvös Loránd-émlékév weboldalán felismerte Eötvös 3D fényképeinek helytörténeti jelentőségét. Javaslatára Toblach polgármestere, *Guido Bocher* egy kiállítás megrendezését határozta el Eötvös ottani fényképeiből. A Hans Glauber Könyvtár vezetőjének és munkatársainak, valamint a Johannes Haus Galéria kurátorának szervezésében mintegy 30 anaglif fényképet bemutató kiállítás született meg, amely a Dolomitok szépségén és

a hegymászás örömein kívül az egykori Toblachot és Cortina d’Ampezzót is felidéz. Az Eötvös-kiállítás része az alpesi turizmus 150 éves történetét bemutató rendezvény-sorozatnak, amelyet a „Drei Zinnen” (a Sexteni-Dolomitok jelképszerű hármas hegycsoportja, lásd 2. ábra) UNESCO világörökségi listára való kerülésének 10. évfordulója alkalmából rendeztek meg.

31. ábra. A régi csúcskönyv tartódoboz *Edith Strobl* kezében, balról mellette *Guido Bocher*, Toblach polgármestere

Az olasz televízió híradója az Eötvös-kiállításról Eötvös Lorándot a község másik híres vendégével, Gustav Mahler zeneszerzővel párhuzamba állítva mutatta be, jól szolgálva azt a célt, hogy Eötvös Loránd ottani emléke újra éledhessen.

32. ábra. Eötvös vázolata a Cadin-csoportról

Azáltal, hogy a közeli Cortina d’Ampezzo 1956 után 2026-ban ismét helyszíne lesz a téli olimpiának, az Eötvös Loránd-kiállításnak jövőbe mutató szála is lett, hiszen a világ jó néhány éven át, fokozottan fog figyelni erre a régióra. Eötvös pedig – tudományos és közéleti érdemei mellett, 3D-s fotográfusi hobbjá révén – elvülhetetlen szerepet játszott e varázslatosan szép vidék tájtörténeti bemutatásában.

VÁNDOR, HA ARRA JÁRSZ, EMLÉKEZZ MEG EÖTVÖS LORÁNDRÓL, A DOLOMITOK ÉS A HEGYMÁSZÁS NAGY RAJONGÓJÁRÓL, AZ EGYIK LEGISMERTEBB MAGYAR TUDÓSRÓL!

Köszönetnyilvánítás

Köszönet az ELGI-nek (vezetőinek, munkatársainak), hogy az eötvösi hagyományok ápolásában (szpirituálisan és financiálisan) segítségünkre voltak. Köszönet mindenkinek, aki részt vett ezen az emléktúrákon.

Megemlékezésünkben több kolléga, hegyászotárs és turista fényképe, emléke jelenik meg, néha szubjektívan, talán nem is hibamentesen. Sokszor már a felhasznált anyagok eredeti forrása sem deríthető ki utólag teljes mértékben, ezért köszönet mindenkinek, aki sajátjára ismer!

Köszönet továbbá az eddig még meg nem nevezett eszmei szerzőtársaimnak, akik nélkül ez cikk nem készülhetett volna el: *Balog György, Csathó Beáta, Gulyás Ágnes, Vértesy László és Schönviszky László.*

A cikk szerzője

Kiss János

Hivatkozások

Bucsek Henrik (1969): Eötvös Loránd a hegyászó. Fizikai Szemle, XIX/8. 1–3.

Kis Domonkos Dániel (1998): A csúcson a hegyek szerelemese Bátor Eötvös Loránd. ELTE Eötvös Kiadó, p. 225. ISBN 9634631657

Kis Domonkos Dániel (2001): Bátor Eötvös Loránd a tudós fotográfus. Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet, Magyar Tudománytörténeti Intézet, Tonyo-Gráf Nyomdai és Grafikai Stúdió, p. 204. ISBN 9639276146

Kis Domonkos Dániel (2017): A természetszerető Eötvös Loránd. Monobit Nyomda Kft., p. 270. ISBN 978-615-5365-06-5

Szabó Zoltán (2015): Eötvös Loránd, a reneszánsz lelkiületű tudós. Magyar Geofizika, 56/4. 209–220.

Degregorio Ottone (1943): Magyar úttörők a Dolomitokban. Délvidéki Szemle 2. 272–277.

Papageno (<https://papageno.hu/intermezzo/2019/08/olaszorszagban-nyilt-kiallitas-eotvos-lorand-fenykepeibol/>)

Schönviszky László (2019): Eötvös Emléktúra 2019. szeptember 8–12., Kézirat, MTE